

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

σε συνεργασία με το

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ/ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΜΕ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ

ΘΕΩΡΗΣΗ

Μανουκάκη Ιουλία

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ
ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ, Ι.Π.Τ. -Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

2^ο Μέλος:

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ
ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ, Ι.Π.Τ. -Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

3^ο Μέλος

ΑΓΑΘΗ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΕΛΟΣ Ε.ΔΙ.Π., ΤΜΗΜΑ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΠΑ.Δ.Α.

Αθήνα, 2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα βιβλιογραφική ανασκόπηση μελετήθηκαν οι Μαθησιακές Δυσκολίες και οι κατηγορίες στις οποίες έχουν χωριστεί από τους ειδικούς. Τις δυσκολίες που παρουσιάζουν οι μαθητές από τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής τους για την αξιολόγηση τους και την κατάλληλη παρέμβαση. Τα προγράμματα παρέμβασης που αξιοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς και διαφοροποιούνται από χώρα σε χώρα σύμφωνα πάντα με το εκπαιδευτικό σύστημα και τις νομοθεσίες που έχουν ψηφιστεί. Μελετήθηκε πληθώρα ερευνών που διεξάχθηκαν σε Ελλάδα και στις Σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Σουηδία, Νορβηγία) ώστε να εντοπιστούν οι κύριες διαφορές των προγραμμάτων παρέμβασης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η ακαδημαϊκή και κοινωνική εξέλιξη των μαθητών είναι πρωτεύον ζήτημα, ιδιαίτερα για τα παιδιά με Μ.Δ.. Τέλος, μέσω αυτών έγινε εμφανής η αναγκαιότητα επαγγελματικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών στην ειδική αγωγή, ιδιαίτερα τώρα που οι δυσκολίες πληθαίνουν. Με τα μέσα που διαθέτουν η αποτελεσματικότητα αυτών είναι αναγκαία.

Λέξεις κλειδιά: Μαθησιακές Δυσκολίες, Προγράμματα Παρέμβασης, Ειδική Αγωγή, Ελλάδα, Σκανδιναβικές χώρες

Όμως η ύπαρξη περιθώριων βελτίωσης είναι ξεκάθαρη, για ένα μέλλον που ο βασικός στόχος είναι η συμπερίληψη όλων των μαθητών ανεξαρτήτως δυσκολίες και αναπηρίες.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσσες

- Accariya, Z., & Khalil, M. (2016). The Socio-Emotional Adjustment of Learning-Disabled Students undergoing school transitions. *Creative Education, 7*(1), 139–151. <https://doi.org/10.4236/ce.2016.71014>
- Agaliotis, I., & Kalyva, E. (2010, November 10). A survey of Greek general and Special Education Teachers' perceptions regarding the role of the special needs coordinator: Implications for educational policy on inclusion and teacher education. *Teaching and Teacher Education.* <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0742051X10001769>
- Ainscow, M., Slee, R., & Best, M. (2019). Editorial: the Salamanca Statement: 25 years on. *International Journal of Inclusive Education, 23*(7–8), 671–676. <https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1622800>
- Alahmari, A. (2018). A review and synthesis of the response to intervention (RTI) literature: Teachers' implementations and perceptions. *International Journal of Special Education.* <https://eric.ed.gov/?id=EJ1219496>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®)*. American Psychiatric Pub.
- Bessarab, A., Antonenko, I., Turubarova, A., Smoliak, V., & Morenko, O. (2023). Inclusive education: strategies and methods of implementation in the context of modern pedagogy. *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade, 16*(se2), 165–177. <https://doi.org/10.14571/brajets.v16.nse2.165-177>

- Beuchert, L., Jensen, V. M., Kjer, M. G., Mikkelsen, M., Pedersen, K., & Strandby, M. W. (2024). Key findings: Evaluation of Doolexia – Effect, implementation, and costs from a randomized trial in 29 schools (Report No. HR_302218). *VIVE – The Danish Center for Social Science Research.* <https://www.vive.dk/media/pure/yxdry42z/26413150>
- Cameron, D. L., Herlofsen, C., Jensen, C. R., Lindqvist, G., Molbæk, M., Ström, K., & Sundqvist, C. (2024). The special education profession in four Nordic countries in light of evolving policies on inclusion and special needs education. *European Journal of Special Needs Education, 39*(6), 849–865. <https://doi.org/10.1080/08856257.2024.2425500>
- Children, Y. B. O., & Families. (2015). Mental Disorders and Disabilities among Low-Income Children. In *National Academies Press eBooks.* <https://doi.org/10.17226/21780>
- Civilstyrelsen. (2014). BEK nr 693 af 20/06/2014. *Retsinformation.* <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2014/693>
- Cottrell, J. M., & Barrett, C. A. (2015). DEFINING THE UNDEFINABLE: OPERATIONALIZATION OF METHODS TO IDENTIFY SPECIFIC LEARNING DISABILITIES AMONG PRACTICING SCHOOL PSYCHOLOGISTS. *Psychology in the Schools, 53*(2), 143–157. <https://doi.org/10.1002/pits.21892>
- Delli, C. S. (2010). A Historical Review of Educational Policy in Greece for Children with Pervasive Developmental Disorders, Behavioral Difficulties and Other Special Educational Needs. *Review of European Studies, 2*(1). <https://doi.org/10.5539/res.v2n1p2>
- Egelund, N., & Dyssegaard, C. B. (2019, May 23). Forty years after Warnock: Special Needs Education and the inclusion process in Denmark. Conceptual and practical challenges. *Frontiers.* <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2019.00054/full>
- Fletcher, J. M., & Grigorenko, E. L. (2017). Neuropsychology of Learning Disabilities: the past and the future. *Journal of the International Neuropsychological Society, 23*(9–10), 930–940. <https://doi.org/10.1017/s1355617717001084>

- Freer, J. R. R. (2021). Students' attitudes toward disability: a systematic literature review (2012–2019). *International Journal of Inclusive Education, 27*(5), 652–670. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1866688>
- Giavrimis, P. (2023, December 19). Inclusion classes in Greek education: Political and social articulations. An interpretive phenomenological analysis. *Journal of Research in Special Educational Needs.* <https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1471-3802.12644>
- Hausstätter, R. S., & Takala, M. (2008). The core of special teacher education: a comparison of Finland and Norway. *European Journal of Special Needs Education, 23*(2), 121–134. <https://doi.org/10.1080/08856250801946251>
- Jarsve, C. F., & Tsagari, D. (2022). Dyslexia and English as a foreign language in Norwegian primary education: a Mixed methods intervention study. *Center for Educational Policy Studies Journal, 12*(4), 155–180. <https://doi.org/10.26529/cepsj.1459>
- Khasawneh, M. A. S. (2024). Developing Social and Emotional Skills of Students with Learning Difficulties Using a Digital Learning Program. *Journal of Ecohumanism, 3*(3), 1751–1763. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i3.3448>
- Learning disabilities - what, why and how? (n.d.). *UNESCO MGIEP.* <https://mgiep.unesco.org/article/learning-disabilities-what-why-and-how>
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). LOV-2017-06-16-51. *Lovdata.* <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>
- Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2013-06-21-61). (2013). *Lovdata.* <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-61>
- Mukhlis, A., Havidia, B. K. N., & Nurani, A. A. (2023). Special Assistance Teachers learning strategies for slow learner students in inclusive elementary schools. *Jurnal Inovasi Pendidikan dan Pembelajaran Sekolah Dasar, 7*(1), 158. <https://doi.org/10.24036/jippsd.v7i1.122424>

- Nteropoulou-Nterou, E., & Slee, R. (2019). A critical consideration of the changing conditions of schooling for students with disabilities in Greece and the fragility of international in local contexts. *International Journal of Inclusive Education, 23*(7–8), 891–907. <https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1623331>
- Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). *Lovdata.* <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Opplæringslova. (2023). LOV-2023-06-09-30. *Lovdata.* <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30>
- Papanthymou, A., & Darra, M. (2022, October 15). Perceptions of primary school teachers regarding the implementation of differentiated instruction to students with learning difficulties. *World Journal of Education.* <https://doi.org/10.5430/wje.v12n5p19>
- Pappas, M. A., Papoutsis, C., & Drigas, A. S. (2018). Policies, Practices, and Attitudes toward Inclusive Education: The Case of Greece. *Social Sciences, 7*(6), 90. <https://doi.org/10.3390/socsci7060090>
- Retsinformation. (2014). Lov om specialundervisning for voksne (BEK nr 693 af 20/06/2014). <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2014/693>
- Rossa, C. (2017). The history of special education. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration, 23*(1–2), 209–227. <https://doi.org/10.1515/pepsi-2017-0011>
- Sorour, A. S., Mohamed, N. A., & El-Maksoud, M. M. A. (2014). Emotional and behavioral problems of primary school children with and without learning disabilities: a comparative study. *Journal of Education and Practice, 5*(8), 1–11. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/download/11635/11978>
- Sveriges Riksdag. (1985). SFS 1985:1100 Lag om införande av skollagen. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sfs-1985-1100>

- Sveriges Riksdag. (2008). SFS 2008:403 Lag om ändring i skollagen (1985:1100). <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sfs-2008-403>
- Sveriges Riksdag. (2010). SFS 2010:800 Skollag. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sfs-2010-800>
- Sveriges Riksdag. (2018). SFS 2018:1098 Lag om ändring i skollagen (2010:800). <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sfs-2018-1098>
- Vasileiadis, I., Dimitriadou, I., Koutras, S., & Vleioras, G. (2024, February 8). The development of social competence in students with general learning difficulties in early primary grades: The necessity of psychological support programmes in schools. *Journal of Research in Special Educational Needs.* <https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1471-3802.12653>
- Zidan, M. (2023). Learning difficulties theories and solutions. *Zenodo (CERN European Organization for Nuclear Research).* <https://doi.org/10.5281/zenodo.7992073>

Ελληνικές

- Μέττα Γ., & Σκορδιαλός Ε. (2020). Μαθησιακές Δυσκολίες, είδη και Εκπαιδευτική Παρέμβαση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 8*, 707–720. <https://doi.org/10.12681/edusc.2716>
- Παπαδοπούλου Γ. (2022). «Εννοιολογική χαρτογράφηση και Μαθησιακές Δυσκολίες». *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 1*, 297–304. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4471>

- Παπαδοπούλου Γ. (2022). «Εννοιολογική χαρτογράφηση και Μαθησιακές Δυσκολίες». Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 1, 297–304. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4471>
- Πολυχρονοπούλου, (2019). Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες. Διάδραση.
- Τσομπόλη Ε. (2017). Μαθησιακές Δυσκολίες- Δυσαριθμησία. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2016(2)*, 1308–1322. <https://doi.org/10.12681/edusc.1>